METAMORPHOSIS TRANSYLVANIAE

„Semmi sem új olyan értelemben, hogy ne legyen előzménye és semmi sem olyan régi, hogy ne legyen következménye, mégis vannak a világtörténelemnek momentumai, amikor a folyamat gyorsul és amikor több joggal mondjuk, hogy új a kialakulás, mint a világtörténelem más időszakaiban" — Gróf Teleki Pál 1940. december 3.-án a képviselőházban elmondott beszédéből.

ERDÉLY legutóbbi nagy változása, amely az 1940 augusztus 30.-i bécsi döntés alapján hajtódott végre, — az Erdélyt kettémetsző politikai határ következtében, — eddig soha fel nem bukkant új kérdések tömegét vetette fel mind erdélyi, mint általános magyar viszonylatban. Nemcsak a gazdasági, közlekedési, népességi és egyéb, a politika anyagi részét kitevő kérdések halmazára gondolunk, amelyek tárgyalások és cselekedetek során végül is megoldhatóak vagy meg nem oldhatóak, hanem gondolunk elsősorban arra, hogy az új határ Erdély történeti, politikai és hagyománybeli egységét éppen úgy kettévágta, mint, ahogy lemetszett egy jelentős részt a Kárpátok medencéjének egészéből is, aminek következtében a trianoni problémák változatlanul fennmaradtak. Erdély három nemzete: a magyar, a német és a román, most megoszolva, hatféle magatartást kell tanusítson az új helyzet kényszere következtében. Kérdés, hogy mennyiben és miként tud ez a hatféle magatartás végül is és mégis erdélyi maradni. Hol és milyen módon képes érvényesíteni hagyományait, és szellemiségét önmagával szemben és minden irányban. Számunkra, akik az anyagias világszemlélettől menten értjük, hisszük és éljük a történelmi hagyományok valóságát, az országhatárok elhatározó jelentőségét, akik az államban nem a legfőbb fogalmat, hanem nemzeti létünk mechanizmusát és népi életünk törvényes kereteit látjuk, akik mindég értékelni és felhasználni tudtuk a genius loci-t, a legsúlyosabb kérdések felmerülését jelenti az új változás. Mert hisszük és valljuk, hogy Erdély Erdély marad, de hová fog vezetni kényszerűen hatféle értelmezése és miképpen illeszkedik be az új Európába minden következményeivel az új határ?

A kérdésnek gyökere ez! Túl messze vezetne — és miután mások nevében nem beszélhetünk — a továbbiakban ennek a kérdésnek csupán reánk, magyarokra vonatkozó részével foglalkozunk.

*

Erdélyi Magyar Adatbank

Talán helyénvaló lenne verisztikus képét adni annak a lelki világnak, amely az egykori Egyesült és Társult Hatalmakkal szembeni tengely megalakulása, a páriskörnyéki békediktátumok első csorbulása óta a napjainkig történt viharzó események során Erdély magyarságában kialakult. Egyfelől a belső válságban vergődő román állam egyre súlyosbodó nyomása, másfelől a hazatérés lehetőségének napról-napra fokozódó reménye, mérhetetlen feszültséget okozott lelkében. Ha nem vennők figyelembe belső értékeit, minőségi törekvéseit és józan életlátását, alig tudnók magyarázatát adni annak az öntudatos magatartásnak és magas színvonalú reálpolitikának, de elsősorban és főleg munkakészségnek, amelyről a legsúlyosabb és legidegrombolóbb időkben is tanuságot tett. A feszültség a legnagyobb 1940 augusztus hó második és szeptember hó első felében, a turnu-severini tárgyalásoktól kezdve, a bécsi döntést megelőző és az azt követő napokban volt. Mindenre fel kellett készülnie Erdély magyarságának: háborura, tömegmészárlásra, önvédelemre és a felszabadulás boldogságára egyaránt. A lét és nemlét, az igen és a nem problémái tombolva ütköztek össze egymással.

A bevonuló honvédség mérhetetlen nyugalmat és biztonságot, kimondhatatlan boldogságot, minden két évtizedes álom megvalósulását hozta magával Észak-Erdélybe. De az ujjongásban mámorossá lett észak-erdélyi lélek elernyedt az ünnepségek után, mint ahogy a fájdalmas csalódás elernyesztette a délerdélyit is. Mire eszmélni kezdett, mindkettő új világban és új körülmények között találta magát. Zavartan és bizonytalanul tapogatózott az új élet felé, keresve az új kötelességeket és feladatokat.

Igy kezdődött Erdély legújabb metamorphozisa.

TELEKI PÁL POLITIKÁJA

AZ ERNYEDÉS és az azt követő zavar idején kevesen foglalkoztak az adódó új kérdésekkel. A visszacsatolt részek magyarsága azonban tudatában volt annak a hozománynak, amellyel Magyarországot ajándékozta meg és tudatában volt annak az akkori miniszterelnök, néhai gróf Teleki Pál. A miniszterelnök mérhetetlen tudással és mélységes szeretettel vette kezébe Erdély sorsának irányítását. Cselekedetei nyomán a megnyugvás és biztonság érzései sarjadtak ki a lelkekben és nagyra nőtt iránta a bizalom. Ez a bizalom volt egyfelől az oka annak, hogy a visszacsatolt részek politikusai és szellemi vezetői a tájékozódásnak, szemlélődésnek, a gondolatok kiérlelésének szentelték idejüket és nem látták szükségét annak, hogy a magukkal hozott erdélyi értékeket azonnal harcba vessék a magyar jövő érdekében. Míg másfelől oka az erdélyiek lassúbb tájékozódása és nagyobb felelősségérzete volt. A magyar állam fennhatóságának Észak-Erdélyben történt visszaállítása után így csak lassan és fokozatosan kezdődött meg a lelkek és ezzel az élet egybeolvadása.

Erdélyi Magyar Adatbank

Nem könnyű feladat Teleki Pál erdélyi politikáját ismertetni. De talán helyesen ítéljük meg lényegét azzal, hogy míg egyfelől minden állami, hatalmi és szellemi eszközzel a végleges és maradéktalan egyesülésen munkálkodott, addig másfelől azon fáradozott, hogy Erdély, mint fogalmi és szellemi egész és egység lépjen be a magyar nemzetállam közösségébe, a magyarság egyetemének adva át mindazokat az értékeket, amelyek történelmi multjában rejlenek és amelyeket a két évtizedes kisebbségi élet kitermelt és tudatos valósággá tett. Teleki Pál azt akarta, hogy az erdélyi szellem, amely egyaránt kifejezésre jut az erdélyi ember gondolkozásmódjában, magatartásában és jellemében, a magyar hazába visszaplántálva tovább fejlődjék és vele egybeolvadva, nevelően hasson reá.

Mert mi egyéb az erdélyi életforma és a benne kiteljesedő szellem, ha nem az óhajtott új Magyarországé és ezzel a megújuló Európáé? Erdély az európai fejlődésnek mindég az élén haladt és a tordai országgyűlés óta nem egyszer megelőzte azt. Ezernyi természeti oka van ennek és ezek a természeti okok nem változtak meg ezúttal sem. A kisebbségi sorsban szétporlott a régi liberális Magyarország minden lelki rekvizituma is és a nemzeti lét kérdései lettek egyedül uralkodókká a lelkeken. Az igaztalanul üldözöttek mélyebb embersége, a magyarságukban megbántottak tisztult, magyarabb magyarsága, az ember és ember között álló mesterséges válaszfalak leomlása, a társadalom egyrétűvé alakulása, a munkateljesítmény mindenek fölé való helyezése, a hiuságok lekopása, az egymásrautaltság érzésének: a közösségi eszmének valóságos léte, a történelmi elhivatottság bizonyossága és a legmagasabb eszmékbe vetett rendületlen hit volt az a hozomány, amelyet a kisebbségi élet szenvedéseiben nemesedve és acélozódva Erdély nyújtott az új frigy pillanatában Magyarországnak.

Teleki Pál világosan látta a magyar élet hibáit és hiányosságait úgy Erdélyben, mint a trianoni Magyarországon és mindig férfiasan és félreérthetetlenül mutatott rá azokra. De tudta, hirdette és cselekedte, hogy nem rendszert, hanem embereket kell megváltoztatni, magyarabbá kell tenni a belső tartalmat, bátrabbá és nemesebbé, műveltebbé a magyart. Ezért nevelt mindig szóval és tettel és életének nagy példaadásával. Ezért akarta megőrizni az erdélyi értékeket, hogy azok nevelően hassanak az egész magyarságra. És ezért gyomlálta az első pillanattól kezdve Erdélyben is a hibákat és vétkeket. És ezért fordult meleg szeretettel és atyai bizalommal az erdélyi magyar ifjúság felé, mert tudta, hogy abban élnek, — éppen, mert ifjan, a legáhitatosabban, az erdélyi értékek, csak szerető gonddal kell kiteljesíteni őket.

Erdélyi Magyar Adatbank

ERDÉLY MAGYARORSZÁGON

TELEKI PÁL tudta és ezért hitt abban, amit ma számosan nem tudnak vagy amiben nem hisznek, hogy az erdélyi szellemiség élő valóság. Nem nemzedéki jelenség és nincsen köze sem politikához, sem világszemlélethez. A történelem szinte kimutathatatlan mélységeiből fakad, formálta a táj, a tér, az idő és a sors. Az erdélyi ember ezért lehet más és más, különbözhet egymástól, szemben állhat egymással, de az erdélyi lélek mélyén örök és azonos parancsok élnek, amelyek döntő pillanatokban mindig azonos irányba kormányozzák az ember cselekedeteit. A szó magas értelmében vett legmélyebb kultúra, a jellemformáló nevelés Erdélyben egyöntetű és a látszólagos vagy tényleges szembenállások ellenére ezért beszélhetünk külön erdélyi szellemiségről, aminek következtében az erdélyi ember, ha civakodik is egymással, a világ felé mégis szolidáris. A magyar életnek és a magyar léleknek integráns része ez az erdélyi szellem, amelynek nem feloldódnia és szétporlania kell a magyar életben, hanem kell, hogy arra — egységbe fogva — hasson. Teleki Pál mint államférfi a gyakorlati politikában is mindenkor ennek a legfőbb nemzetnevelő gondolatnak igyekezett alárendelni cselekedeteit.

Talán helyénvaló, ha néhány vonatkozásban röviden idézzük Erdéllyel kapcsolatos megállapításait és gondolatait. Az „Erdély" című kötetben „A Kárpátmedence egysége" c. tanulmányában többek között a következőket írja:

„A Dunamedence és kicsinyben mása, Erdély, a tulajdonképeni Európának természetes erődje, lényegben, jellegben idegenebb külső peremvidékeivel szemben. A kereszténység és az európai kultúra védőbástyája. Megint csak közös küldetése ez a tájnak és a népnek, a bátor lovas és harcias népnek, mely a tájon országot alapított. Közös küldetése ez tájnak és népnek és ezáltal történelmi küldetés, az európai történelem utolsó évezredének minden korszakában beteljesült és elvégzett európai küldetés, Európa fenntartását szolgáló szerep.

Az Erdélyi-medence és egész Erdélyország kicsinyben hasonmása az egész magyar medencének, Magyarországnak. Kisebb hasonmása a történelmi szerepben és a történelmi sorsban is. Jobb védelmezési lehetőség és messze előretolt fekvése folytán mintegy integrált, fokozott hasonmása. És amint hasonmása Erdély az egész magyar, fátlan és erdős és magas hegyvidéki tájak szintézisének, úgy hasonmása életformák és népek szintézisének, összefogásának, úgy, amint ezt Szent István elgondolta és amint Erdély magyar fejedelmei megvalósították, akik a magyar művelődésnek, a szász munkának előmozdítói s a megszülető román kulturfejlődésnek és irodalomnak első mecénásai és minden szabadságnak, különösképpen a vallásszabadságnak őrzői voltak.

Erdély maga egy kis mikrokosmos, egy kis teljesség. Kis területen végtelen gazdag ez a föld változó formájú hegyekben, dombokban, völgyekben, medencékben. Mindezek a kis tájak egyéni otthonok, az otthonokon keresztül részei a lelkekben a hazának. Hullá-

Erdélyi Magyar Adatbank

mos vagy magasan emelkedő láthatárok szeretett jelképei magyar városoknak, régi kollégiumaikkal, ékes katedrálisaikkal, vásáraikkal, szász városoknak és falvaknak, megerősített vártemplomaikkal, nagy székely falvaknak, román szórványtelepeknek vagy sűrűn szórt apró román falvaknak. Erdély a világban nagyon kicsiny táj. Belül azonban egy kis világ, sajátos kis világ. Öntudatos kis világ volt és marad, — akár független fejedelemség, akár része egy nagyobb országnak, áldja bár, verje bár sors keze. Erdélynek szelleme partikuláris, egyes vidékeié, népeié erősen önkormányzati. Minél magasabb népeinek politikai és társadalmi, lelki és gazdasági műveltsége, annál élénkebb szabadságvágya és szabadságtudata. Az ezeréves magyar történelem korszakain végig az anyaországhoz való viszony alaphangját ebből a szabadságszeretetből, a sajátos egyéniség partikuláris tudatából és önkormányzati igazságérzetből magyarázhatjuk meg. Belőlük merít a kicsiny ország a törökök idején erőt és öntudatot a magyar állameszme és szabadság önálló megóvásához, fenntartásához, átmentéséhez. Belőlük érthetjük meg a magyarság ellenálló erejét és szervezett akarását a román uralomnak húsz éve alatt."

A „Magyar politikai gondolatok" c. könyv 44. oldalán Teleki Pál gróf így nyilatkozik az erdélyi kérdésről:

„Az erdélyi magyarság veszíthetett anyagiakban, szellemiekben, de egyet — mindig tudtam — nem veszíthet el soha, s ez a lelki ereje. Amikor visszatértem Erdélybe, láttam, hogy lelki erejéből nemcsak, hogy nem veszített, hanem még jobban megedződött a megpróbáltatások tüzében. Az erdélyi magyarság soha nem ismert vallási, rang- és osztálykülönbségeket, most tehát mint tökéletesen eggyéforrt társadalmi erő teljesítheti hivatását Magyarország megerősítésében és felvirágoztatásában."

„Ezek a magyarok másképpen éltek — folytatja a 45. oldalon — annak ellenére, hogy magyarságukat megőrizték, sőt intézményeikben sokszor jobban megőrizték, mint mi. A húszesztendős más világ mégis egészen más lelkiséget formált ki, különösen a fiataljaikban. Még ezeknek is — bár egyek velünk, olyanok mint mi — időre van szükségük ahhoz, hogy teljesen beleidegződjenek ennek az országnak az életébe."

Az első gyakorlati lépéseket pedig így fogalmazta meg gróf Teleki Pál: „Az alapfelfogás az volt, hogy Erdélynek és a kapcsolt többi részeknek — mondhatjuk a XX. századi partiumnak — népe és vezetői elsősorban maguk intézzék sorsukat. Ebből két dolog következett. Az egyik, hogy a jövőre nézve semmiféle határozatot ne hozzunk a felszabadult országrészekre és népükre nézve. Ne döntsünk róluk nélkülük. A másik pedig az, hogy az emberek is — katonák és civilek — akikre ott közigazgatási feladatot bízunk, lehetőleg erdélyiek és a Partium földjének szülöttei, ezek leszármazottai legyenek, akikben él az erdélyi szellem, az erdélyi levegő és akik rögtön és könnyen megértik egymást az odahaza maradottakkal. Ez az erdélyi szellem nem új valami. Ez a szellem már a Gyulák idejében kezdett kialakulni s igazában az erdélyi fejedelemség történelmi sorsa fejlesztette ki, amikor nehéz körülmények között fenntartotta, megőrizte a magyar eszmét, Magyarországot. Vérré vált lelkiség ez, amely a ki-

Erdélyi Magyar Adatbank

sebbségi sorsban csak iskolát járt. Kisebbségi sorsának megfelelően ez a lelkiség nemes és megbocsátó, elhárítja a bosszú és megtorlás gondolatát. Az erdélyi szellem sok évszázados lelkiség mélyéből fakadt és abból a felelősségérzetből, amelyet a maga földjéért, a maga kis hazájáért sugároz ki magából."

A KORMÁNYZÓ BESZÉDE

Igy látta és vallotta Teleki Pál gróf Erdélyt és ennek az erdélylátásnak jegyében indította meg politikáját. A magyar katonai, majd polgári közigazgatás megkezdte működését és ezzel a magyar állam kiterjesztette szuverénitását a visszacsatolt Erdély fölé. Ennek a szuverénitásnak a szellemét, a jövőbeni magatartást maga a Kormányzó szögezte le a bevonulás alkalmával Kolozsvárt mondott beszédében. Minden időkben útat mutatóak maradnak szavai:

— Boldogan köszöntöm Kolozsvárról Erdély visszatért országrészeit.

— Huszonkét évi keserves megpróbáltatás után valóra vált, amiben bízni nem szüntem meg soha egy percre sem. És most, amikor valóban itt állhatok a szabad Erdély szabad földjén, olyan mélyen meghat ennek a történelmi pillanatnak a nagyszerűsége, hogy érzelmeim kifejezésére alig találok méltó szavakat.

— A jelen öröme összefolyik lelkemben a mult bánatával és feltámad bennem a kérdés: Hogyan is szakadhatott ránk magyarokra ez a szenvedés? Tiszta lélekkel felelem a történelem ítélőszéke előtt: Nem a mi hibánkból! Minket sorsunk ideállított kelet és nyugat mesgyéjére, hazánk századokon át a romboló világtörténet országútján örökös harcok színtere volt és mialatt Európa más boldog népei békés munkában gyarapodhattak és erősbödhettek, a magyar örökös harcokban vérzett, pusztult és fogyott.

— Közben beszivárogtak idegen nemzetiségek, hol mert ellenség elől kellett menekülniök, hol mert itt reméltek boldogulást. Őseink nemcsak befogadták őket, hanem minden szabadságot is megadtak nekik s ezeket a szabadságjogokat törvényileg is biztosították számukra. Elnyomatásról ebben a hazában nem panaszkodhatott joggal senki, — mégis ez szolgáltatott hazug ürügyet arra, hogy megcsonkítsák, feldaraboljják és megalázzák ezeréves hazánkat. Nem fegyver fosztott meg területeinktől, hanem az úgynevezett békeszerződés.

— De fátyolt akarunk borítani ezekre a szomorú emlékekre. Ennek a felszabadult földnek a szenvedése véget ért. Talán valami jó is marad utána. Hiszen tudjuk, hogy a tulságos jólét, a semmittevés, a teljes gondtalanság puhít és zülleszt testileg. Az elnyomás, a szenvedés és a küzdelem viszont megedzi az embert, növeli ellentálló erejét és ébrentartja benne a hazaszeretetet. Hiszem, hogy felszabadult véreink, akik ezeken a boldog napokon ujjongva szórták virágaikat bevonuló katonáink elé, ilyen megerösödött, megacélosodott testtel és lélekkel térnek meg annak a hazának keblére, amelynek hű

Erdélyi Magyar Adatbank

fiai voltak a legsúlyosabb időkben is. Hogy a visszatérés a lángbaborult Európa közepén vér nélkül történhetett meg, — ezért most is és itt is hálás szívvel mondunk köszönetet két hatalmas barátunknak: Németországnak és Olaszországnak.

Egy szomorú korszaka a magyar történelemnek lezárulóban van Kövessék az ünneplést a munka hétköznapjai. Mindenki vegye ki a részét a munkából, a nem magyar anyanyelvűek szintén, mert aki kifogásra nem ad okot, az boldogulhat nálunk is. Velük szemben a megbékélés szelleme és a jó bánásmód fog érvényesülni, mert ugyanezt a sorsot várjuk a határokon túlmaradt testvéreink részére is. Amit ígérünk, megtartjuk, mert a mi fajunk úri felfogása nem engedi, hogy valaha is letérjünk az igazság egyenes útjáról.

— Gondolatban ma itt van minden magyar.

— Őszinte, mélyen átérzett szeretettel gondolunk azokra a testvéreinkre, akik most nem tértek vissza az ősi honba. Kérem őket tartsanak ki és folytassák békés munkájukat. Sorsuk fölött őrködünk. Halljuk ugyan, hogy erős megpróbáltatásoknak vannak e napokban kitéve, de hisszük, hogy kálváriájuk haladéktalanul végetér. Hisszük, mert enélkül a magyar—román viszony jobbrafordulása lehetetlen volna, de hisszük ezt természetesen a Magyarországon élő románság érdekében is.

— Ismerem az erdélyi fajtát, kemény, ellenálló, küzdőképes tulajdonságait. Ezért teljes bizalommal tekintek az itt felnőtt ifjúságra is. Az új sorsfordulón nagy nemzeti céljaink odaadó szolgálatára hívom fel őket a haza s egész Európa javára. Isten áldása kísérje nemzetünket egy boldog, dicső jövő felé. A hozzám intézett üdvözlésekért pedig hálás köszönetemet fejezem ki.

VIVÓDÁSOK

ÉSZAK-ERDÉLY tehát újból egyesült Magyarországgal. István király országa ismét visszanyerte egy drága darabját. Körösköríl lángolt és forrongott Európa. A magyarság sorsának kérdése sohasem nehezedett talán még ilyen súlyosan a felelősek vállára. És ki volt felelős ezekben az időkben?

Az írtózatos nyomás és belső feszültség alól szabadulva, bizonyos ellentétek a bécsi döntés pillanatában kirobbantak. Kínos órákat élt át akkor a magyarság Erdélyben. A hiúság, az önzés, a haszonlesés hirtelen felburjánzott és a gondolkodók riadtan figyelték, hogy vajjon a kisebbségi élet egymást megbecsülő fegyelme, mély szolidaritása és emberiessége csak külső máz, kényszerből fakadó magatartás volt-e, amely megpattogzott és köddé vált a „lehetőségek" első fuvallatára? Vajjon anyagi és alantas szempontok győzedelmeskednek az erdélyi szellem felett, amely legfőbb megtartója volt 22 éven át is a magyarságnak? Riasztó kemény kérdések voltak ezek. Mint ahogy riadtan látta Erdély magyarsága mint lesznek a felszabadulást hozó testvérekből numerusok az állam gépezetében és mint lesznek az ügyekből akták. Erdély magyarsága új lelki katharzis útján indult meg, amely kétfelé ágazott. Az egyik

Erdélyi Magyar Adatbank

ág a még mindig oly sok vonatkozásában neobarokk Magyarország szellemiségének és formalizmusának elfogadásához és hozzá hasonulásához vezetett. A másik az igazi erdélyi szellemiség legtisztultabb formáihoz. Ma talán már megnyugtató lélekkel láthatunk jeleket, hogy Erdély magyarsága az utóbbi útágon indul meg.

AZ ÉLŐ ERDÉLYI SZELLEM

KIÁLTÓ SZÓ *Tavaszy Sándor* cikke a Pásztortűz 1940 augusztus—szeptemberi számában:

> Most azt szeretnők elmondani, hogy akik hazajönnek, ne úgy jőjjenek, mint akik ebben a megcsonkított Erdélyben mindent meg akarnak változtatni, hanem tartsák tiszteletben azt a sajátos erdélyi szellemet, amelyben eddig éltünk s amelyet, mint valami gyertyalángot a viharban, óvtunk, ápoltunk, gondoztunk és tovább növeltünk Ezt is nem önző szándékból, hanem azért kérjük, mert Isten után ez a szellem volt a mi palládiumunk s csak ez a szellem lehet a palládiumuk a jövőben is azoknak, akiket a sorsos tényezők tőlünk külsőleg elszakítottak. Mi ugyanis egy pillanatra sem tudunk belsőleg elszakadni azoktól, akik az új határokon túl vergődnek, mert amennyire fájt az anyaországnak annyi drága terület leszakítása s ennek következtében magát joggal Csonka-Magyarországnak nevezte, épenúgy fáj a mi élő szervezetünk kettévágása s ma mi is magunkat Csonka-Erdélynek érezzük és nevezzük.
>
> Amiképpen azonban, annak idején, az anyaországtól való erőszakos elszakíttatásunk nem tudott leverni, új szomorúságunk sem képes cselekvő erőinket megbénítani. Ellenkezőleg abban a reménységben élünk, hogy az erdélyi szellem új hajnala köszöntött reánk. Eleibe kell mennünk az új hajnallal kelő új napnak. A hazatérők hozzák a nagy magyar közösség gazdag művelődési kincseit, mi visszük a megaláztatásokon átesett Erdély új iskolájában nyert régi és új zománcú erdélyi szellemiséget. Ebben az új szintézisben dolgozzunk együtt ennek a régi és egyben új szellemiségnek gazdagításán és elmélyítésén.
>
> Az első és komoly követelmény: minden nap jobban meg kell ismernünk és mindig hűségesebben kell gyakorolnunk az erdélyi szellemiséget s ezzel kell hozzájárulnunk az új egyetemes magyar nemzetkép alakításához.
>
> .....
>
> Az igazi erdélyi szellemtől csak egy életforma nem idegen, ez pedig az egyszerűség és tisztaság által meghatározott és jellemzett puritanizmus. Az erdélyi ember előtt előbb-utóbb nevetségessé válik mindenféle nagyotakarás, hetvenkedés és hivalkodás. Erkölcsi lelkületében azonnal felháborodik, amint észreveszi a szemfényvesztést és a legszelidebb formában jelentkező szédelgést, és azonnal támad, sokszor nyiltan, igen sokszor körültekintő taktikával. Ez a magyarázata

Erdélyi Magyar Adatbank

annak, hogy minden erdélyi emberben van jóadag csúfolódó természet.

. . . . . .

És végül hadd utaljunk arra a tényre, hogy Erdélyben élni mindig kockázatvállalást jelentett. Itt nem lehet kiegyensúlyozott életet élni. Itt folytonosan jelentkeznek a lét és nemlét viharos kérdései. Itt csak úgy lehet élni, ha az életet rendeltetésszerűnek tudjuk felfogni. Rendeltetés itt magyarnak lenni, rendeltetés itt valamely hitvalláshoz tartozni, rendeltetés itt mindenféle megbízás és hivatás, foglalkozás és hivatal, de rendeltetés itt szenvedni és örvendezni, sírni és lelkesedni. Az élet ama rendeltetésszerű felfogása kölcsönöz itt helytállást, adja a győzelem bizonyosságát és tölt el a reménytelenségben is reménységgel.

A kolozsvári I. Ferenc József Tudományegyetem megnyítása alkalmával *Bartók György* rektor megnyitó beszédében így fejezte ki az erdélyi szellemet és annak feladatait:

„Ez az erdélyi szellem mindenestől az egyetemes magyar szellem méhéből fakadt és sajátosságait a föld jelleme, a történet eseményei és a fajta veleszületett belső alkata fejlesztették ki. Az erdélyi szellem magyar szellem, de a legnagyobb alakban megjelenő és ható szellem. A magyar szellemtörténetnek az egyetemes szellemtörténet szempontjából is legizgatóbb és legtöbb meglepetéssel biztató problémája éppen az, hogy ez a sajátos erdélyi szellem miképpen jelentkezik az erdélyi közös életben, a különböző alkotásokban, szokásokban, beszédben, zenében, népi művészetben..."

Dr. György Lajos ugyancsak az egyetem ünnepi megnyitó ülésén, 1940 október 24-én, többek között a következőket mondotta:

. . . „Ezen az örömünnepen, amikor üldözött álmaink és büntetett vágyaink válnak valóra a képzeltnél színesebb és hihetetlenebb formában, senki se higgye, hogy sebeink mutogatásával fogunk hivalkodni. De a kézszorítás meghatottságában lelkendező azavakkal legalább el kell mondanunk szivünkre ölelt egyetemünknek, hogy magunkrahagyott árvaságunkban sem lettünk hűtlenek a tőle képviselt magasabb eszmeiséghez.

A húszéves megszállás keservesen megalázó éveiben a mi szegény és szerény erdélyi életünknek egyik jellemvonása volt, hogy a sok tennivaló miatt nem értünk rá az üres szólamokra és a nagyhangú szóvirágok cicomáira. Tettekben éltünk, mindig csak a tetteket kerestük és erőszakoltuk. E küzdelmekben kierőszakolt eredményeink mégis életünk legszebb emlékei maradnak . . .

A volt tanítványoknak az a csoportja, amely az egyetem eszmeiségével egy pillanatra sem szakította meg a szellemi kapcsolatot, önmegtagadással vállalva a tudományos érvényesülés reménytelenségét, dolgozott két évtizeden át csak azért, hogy ne érezze Erdély magyarsága a tudománynélküliség alacsonyrendűségét.

Fogadalmat teszünk Gondviselő Istenünknek, Erdély népe s a magyar nemzet színe előtt, hogy az a katedra, melyet elfoglalunk,

Erdélyi Magyar Adatbank

nem a méltóság trónusa lesz, hanem a tudományművelés és az ifjúságnevelés pihenésnélküli műhelyévé forrósodik.

Ünnepélyesen fogadjuk: szigorúan fogunk őrködni, hogy a tudományosság csillogása alatt meg ne bujjon Isten- és erkölcstagadás, nemzetrontás, hitvallások és népek békéjének bomlasztása, társadalmi mételyezés vagy bármely féktelenség. Rajta leszünk éber szemmel és szerető törődéssel, hogy tanítványainknak a tudomány megmutassa az erős élettudást, káros mozgalmak, ferde törekvések magyar nemzeti és keresztény szellemű ifjuságunkon hajótörést szenvedjenek.

Ime azonos szavak minden oldalról, amelyek a megindulás pillanatában hangzottak el és ha most az első esztendő útjának távolából tekintünk vissza, immár bizvás mondhatjuk, hogy Erdély szellemének kell győznie.

AZ EMBERI GYARLÓSÁGOK ma is megvannak és itt-ott felburjánzanak. De vajjon egy-két ember szembekerülését lehet-e az egész meghasonlásának tekinteni? Lehet-e egyes elkövetett hibákat általánosítani akkor, mikor az egészről kell ítéletet mondanunk? Ne feledjük az ólomsúlyú időket, amelyekben élünk! Amelyek megsebzik az erős lelkeket is, megingatják a hitet, ernyesztik az akaratot, lankasztják a bátorságot és szeplősítik a közerkölcsöket. Hogy a felszabadulás nem a megálmodott tündérországot hozta el, hanem egy létéért küzdő, mérhetetlen felelősséggel szemben álló, immár hadviselő államot, amely életének minden percében minden polgárától áldozatot követel, a legkisebbektől a legnagyobbakig. Mindezek mérlegelése nélkül nem lehet ítéletet mondani.

A hadállások még nem épültek ki. Hosszas volt a hallgatás. Intézményeink, sajtónk az önálló népi keretek közül a saját államhierarchiájába zökkenve nem találták meg rögtön helyüket. Az önkezdeményezés és az állami beavatkozás, saját erőre támaszkodás és az állami segélynyújtás kérdései meredtek egymásra és a helyes mértéket illetően sokszor és sok helyt késett és késik a válasz. De ha egy év távolát nézzük, úgy láthatjuk, hogy a különbségek lassanlassan lecsiszolódnak és mindjobban keresi egymást az állam s a társadalom. Mert ne feledjük, hogy nagy volt a különbség: Csonka-Magyarországon kényszerüen minden az államra, Erdélyben minden a nemzetből épült. Ott a politika és a hatalom eszközei, itt a szellem volt az aktív építő erő. De vajjon szabad-e kételkednünk a nagy szintézisben? És szabad-e kételkednünk Erdély élő szellemében?

MIT KELL TENNI?

A SZELLEM problémái mellett a belvederei döntés után nagyra nőttek a mindennapi élet, a gazdaság és a politika kérdései is. Mint a szellemi élet síkjain, a magyar géniusz itt sem hagyta cserben a nemzetet. Sok minden történt azóta rosszul vagy hibásan a politikában és gazdaságban egyaránt, de a meglátások, megítélések és tervek az első perctől fogva helyesek és helytállóak voltak.

Erdélyi Magyar Adatbank

Sokat beszéltek Erdélyben éppen úgy, mint a trianoni Magyarországon a „nemzedéki ellentétről". Voltak egyéb ellentétek is, amelyek nem egyszer — és rendszerint a legalkalmatlanabb pillanatban — keserű szájízt hagyva maguk után robbantak ki. De ha a dolgok legmélyét nézzük, úgy az ellentétek (egyes személyi gyarló gyülölködéseken kívül) csak az eszközök megválogatásában mutatkoztak, amelyekkel elérhetőnek vélték az azonos célt.

Hogy ez mennyire így van, annak érdekes és ékes bizonyítéka a fiatal erdélyi magyaroknak helyzetjelentése, amelyet 1940 szeptember 13-án éjjel, tehát két nappal a honvédség bevonulása után nyújtottak át Teleki Pál gróf miniszterelnöknek Kolozsvárt. A helyzetjelentés szerkesztésében az erdélyi fiatal nemzedék néhány szellemi vezetője, köztük a Hitel szerkesztői vettek részt.

Az alább közöltekből, az emlékirat ismerete nélkül, számos pontot vetettek fel szinte szószerint azonos megfogalmazásban mások is, akik „ellenkező táborba" vagy „más nemzedékhez" tartozóaknak hitték és hiszik magukat. Balhiedelmeknek cáfolatául és az élő erdélyi szellem bizonyítékául mondja többek között a következőket az emlékirat:

> Huszonegy esztendő alatt az erdélyi magyar lelkiismeret nem az államvezetés dolgaiban, hanem a nemzeti lét kérdéseiben vált érzékennyé. Habár tudatában vagyunk annak, hogy az állami impérium biztosítása a legelsőbbrendű feladat, ez a lelkiismeret mégis azt mondatja velünk, hogy itt Erdélyben mindenekelőtt a magyarság társadalmi és szellemi erőit kell összefogni és hódításra indítani. A tény ugyanis az, hogy vegyes nemzetiségü területen a magyar államiság örök biztosítéka a magyarság társadalmi és nemzeti egységében, gazdagságában és minőségi fölényében rejlik.
>
> A román uralom alatt eltöltött két évtized jelentékeny mértékben átalakította az erdélyi magyarság lelkivilágát, társadalmi és gazdasági alkatát. Ez az átalakulás egyaránt mutat fel hasznos és káros jelenségeket. A magyar államnak az egybehangolás és az újjáépítés munkájában ezeket a jelenségeket figyelembe kell vennie.
>
> Mivel az erdélyi magyarság ez alatt a két évtized alatt nélkülözte a fölötte jótékonyan működő állami impériumot, kénytelen volt a saját társadalmi erőire támaszkodni s ennek következtében egyházai, hagyományos és újonnan szervezett intézményei szerfölött nagy jelentőségre tettek szert. Nagy érték ez, mert az újjáépítés munkájában, ha a magyar államvezetés Erdély végleges társadalmi és gazdasági meghódítására törekszik, ezekben az intézményekben s az ezeket fenntartó társadalmi öntudatban a leghathatósabb támaszokra talál.
>
> A mostoha sors, a belső öntudat kialakítása mellett a magyar társadalom alkatát is megváltoztatta. A nyomás alatt két társadalmi tényező fejlődött ki: a vezetőréteg és a nép, s ezt a kettőt a lét-fenntartás örökös gondja szoros egységbe fűzte. A nép cselekvő módon vett részt a nemzetépítés munkájában, a veeztőréteg pedig felismerte, hogy a történelmi fejlődésnek ez az útja. Az a nép, mely a nemzet létfenntartását önként vállalta; s az értelmiség, mely a népet tudatosan szolgálta, ezek együtt az egységes nemzeti társadalom

Erdélyi Magyar Adatbank

építői. Ezt a folyamatot, amely egyszerű és testvéri életformákhoz szokott, kár volna osztályjellegű magatartással és testvérietlen bánásmóddal megzavarni.

Az erdélyi magyarság gazdasági képe egészségtelen. A banktőke és a gyáripar idegen (zsidó, román) kézben van. Az erdélyi városok híres kisipara elsorvadt és művelői tizezres tömegekben vándoroltak át az Ókirályságba. Az ittmaradt iparosság az igazságtalan adóztatás miatt s minden hitellehetőség hiányában elszegényedett, iparengedélyét tömegesen adta vissza s jelentős tömege kontárként vagy alkalmi munkából tengette életét. Az a tény, hogy a gyáripar a még vissza nem került nemzetiségi vidékeken fejlődött, máris érezteti katasztrófális hatását, mert az ókirályságí és szász gyárakból visszaözönlő munkásság számára a jóformán teljesen ipartelepek nélküli Székelyföld és a gyönge iparu belsőerdélyi városok nem tudnak elhelyezkedést nyujtani. Az így felszaporodott számú erdélyi munkásság helyzete komoly gondot okoz, mert bár túlnyomó részben a nemzeti gondolat hatása alatt áll, ha megfelelő munkaalkalmat nem tudunk számára biztosítani és a hiányzó szociális gondoskodást nem vezetjük be, továbbá ha nem gondoskodunk nemzeti szellemben történő neveléséről, akkor a kommunizmus keríti őket hatalmába.

Meg kell emlékeznünk arról is, hogy társadalmunknak különösen értelmi rétege elöregedett, 35 és 55 év közötti szellemi munkásokkal alig találkozunk. Az ennél fiatalabbak számára nem adatott mód arra, hogy felelős vezető állásokat töltsenek be, noha legtöbb intézményünk dandármunkáját ők végezték. A változás még jobban növelni fogja ezt a különbséget, ha az állami állásokba képesítéssel bíró — időközben nyugdíjazott, most reaktiválandó — idős réteg kerül.

A vissza nem csatolt erdélyi részen a magyarság helyzete katasztrófálisan megsúlyosbodott. Elvesztette az eddigi kisebbségi élet központját: Kolozsvárt, amelyhez egyházi, kulturális, gazdasági, társadalmi és politikai életének minden szála szervesen hozzáfüzte.

Országos arányszámuk annyira csökkent, hogy önálló élettevékenységük kialakítása főként gazdasági és politikai vonatkozásban majdnem lehetetlenné vált. Az új határvonal elvágja természetes központjaitól a peremvidék magyar lakosságát (pl. Udvarhelymegye) s ezáltal ezeknek a vidékeknek magyar élete lehetetlenné válik.

A felső Erdélyből lényeges számban átmenekülő románság atmoszferikus súllyal nehezedik rájuk és a még meglevő pozíciókból is kiszorítja. (Pl. pénzügyi és vasuti alkalmazottaknak antidatált rendelkezéssel történt áthelyezése a visszacsatolt területre, üldözések és atrocitások stb.) Ennek folytán tömegesen vándoroltak át a Magyarországhoz visszacsatolt részekre. Ez a vándorlási láz nemcsak a fiatalok tömegét késztette átvándorlásra, akik már nem bírták a katonai és munkaszolgálattal járó terheket, hanem tömegesen megingatta az értelmiségi osztályt, sőt a kisgazda- és munkásosztályt is.

A nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban csupán két kérdést emelünk ki:

A román uralom alatti két évtized alatt az erdélyi románság életét alaposan megismerhettük s úgy érezzük, hogy a szerzett tanulságok alapján Erdély román kérdéseinek tanulmányozása és megoldása

Erdélyi Magyar Adatbank

államiságunk és nemzeti hivatásunk szempontjából továbbra is kötelesség. Kérjük ezért, hogy Kolozsvárt minél sürgősebben román nemzetiség-politikai intézet állíttassék fel, azzal a céllal, hogy a román kérdést állandóan tanulmányozza, a románok által lakott területek köztisztviselőit különleges feladataikra előkészítse, az egyetem kötelező román kollégiumait és az összes erdélyi magyar középiskolák felső tagozatán kötelező román nyelvi és népismereti oktatást az illetékes tanügyi szervekkel ellenőrizze.

Az erdélyi zsidóság, legtekintélyesebb hányadában, „kisebbségi" életünk 22 éve alatt külön nemzetiségként élte életét, sem gazdasági, sem művelődési szempontból nem azonosította magát magyar küzdelmeinkkel, hanem önérdeke szerint vagy a románsággal baladt együtt, vagy saját keretei közé zárkózott. Kívánjuk, hogy a zsidóság továbbra is nemzetiségként kezeltessék s a magyar újjáépítés munkájában most tömegesen jelentkező „hazafias" zsidóknak hely ne adassék; a kevésszámú nemzethű zsidóság kiválasztására és minősítésére pedig pártatlan erdélyi férfiakból ellenőrző-bizottság alakíttassék.

Az erdélyi magyarság az idegen elnyomás következtében sajátos társadalmi erőkkel gazdagodott: intézményei és szervezetei gondoskodtak azoknak a feladatoknak megoldásáról, amelyek másutt az állam gondját képezték. Ez a társadalmi öntevékenység most új lehetőségek előtt áll, hiszen az állam érdekében célszerűen felhasználható. Az államra vagy az erősen állami irányítás alatt álló szervezetekre háruló feladatok egyrészét erdélyi intézmények vállalhatják, amelyek életképességüket idegen uralom alatt bizonyították be.

A magyarság tervszerű gazdasági megerősítésének érdekében célszerűnek látszik megfelelő szakemberekből álló bizottságnak (gazdasági tanácsnak) összeállítása.

A Székelyföld népfölöslege, évente 3—4 ezer lélek, mely eddig Brassó, Medgyes, Szeben, Temesvár gyáraiban és az Ókirályságban talált elhelyezkedést, a bécsi döntés óta tömegesen tódul vissza szülőföldjére. Biztosítani kell ennek az erős, hódító erejű és szorgalmas népnek szülőföldjén való megkötését s az elvándorlásnak tervszerű irányt kell szabni. Amennyiben Marosvásárhelyt a székely kérdés megoldására külön intézmény állítódnék fel, úgy ez a kérdés is annak feladatát képezné. A székelység ősi létformája a katonáskodás s mivel a Székelyföld stratégiai fekvése, illetve a Mármaros—Mezőség nyak miatt a Székelyföldön nagyobb katonai készenlét tartandó, leghelyesebb lenne a székelység azonnali katonai átképzése s ennek állandósítása a régi határőrezredek korszerű visszaállításával.

Az erdélyi magyarság szellemi értékeinek megőrzése és gyarapítása céljából szükségesnek látszik a lehető legrövidebb időn belül egy rádió-leadóállomás felállítása Kolozsváron.

A magyarság jelentős része szórványokban él s a szórványok hajszálerein folyik el a magyar vér. A szórványkérdés megoldása egészen különleges feladatokat vet föl, amelyeket csak egy erre a célra Kolozsváron felállított különleges intézmény végezhet el eredményesen.

Falusi népünk művelődésének irányítására Kolozsvárt népművelési központ felállítását látjuk szükségesnek, továbbá nyári szabadegyetem megszervezését is.

Erdélyi Magyar Adatbank

Az erdélyi kérdés megoldására elsősorban magát az erdélyi magyarságot kell alkalmassá tenni. Ennek egyik feltételét abban látjuk, hogy figyelmét a maga belső kérdéseinek megoldásáról ne tereljék el belpolitikai harcok, a magyarországi politikai pártok Erdélybe való bevonulását tehát a lehetőséghez képest megakadályozandónak tartjuk. Annak érdekében hogy Erdély a maga igazi arcával az anyaország felé is, de befelé is egységesen jelentkezhessék, politikai életünk vezetésében jelentkező ellentéteknek olyan megoldását kérjük, amely harmonikus építőmunkára tudja összefogni Erdély legjobb erőit.

Úgy érezzük, hogy mindeme feladatok célszerű megoldásának legelső feltétele, hogy az erdélyi kérdés-komplexum kiemeltessék a a mai pártpolitikai torzsalkodásból és emelkedettebb szempontok szerint irányíttassék.

AZ ERDÉLYI TÖRVÉNYHOZÓK

AZ EMLÉKIRAT emelkedett szempontokat hangsúlyozott és ezek megvalósítását óhajtotta Erdély közvéleménye. Teleki Pál gróf a törvényhozói behívásokat igyekezett úgy eszközölni, hogy a képviselőházba és felsőházba behívottak mintegy keresztmetszetét adják Erdély társadalmának. A fentebb vázolt szellemi és politikai okoknál fogva a behívott képviselők nem léptek be a kormánypártba, hanem kormánytámogató független csoportot alkottak. Így vélték leghelyesebben szolgálni Erdély különleges érdekeit és megóvni Erdély népét a pártpolitikai viszálykodástól.

Ezer és ezer kisebb-nagyobb személyi és közügy merült fel Erdélyben a visszacsatolás után. A törvényhozók első kötelességüknek ezeknek az ügyeknek intézését tekintették. Részben ezért, részben pedig azért, mert szükségesnek látták a megelőző teljes tájékozódást, a parlamenti munkában csak a legszükségesebb mértékben vettek részt és idejüket az erdélyi ügyek intézésének szentelték. A politikai „elhelyezkedés" kérdése azonban napról napra határozottabban merült fel a csoport számára. Magyarország nagy politikai küzdelmében egyre nagyobb szüksége mutatkozott annak, hogy Erdély is hallassa hangját a politikai arénában. Eleve tudta ezt mindenki és ezért Budapesten ugyancsak feszült érdeklődés előzte meg az erdélyi képviselők bemutatkozását a parlamentben. Az első állásfoglalásból következtetni lehetett a további magatartásra. És ez az állásfoglalás erdélyi és magyar volt. Az erdélyi csoport nevében *dr. Pál Gábor* mondotta el a beszédet. Nem érdektelen annak néhány részletét ideiktatni:

> Sok mindent veszítettünk el a huszonkét év alatt, de egyet a hatalom semmi eszköze sem tudott elvenni; nemzeti öntudatunkat, amit csorbítatlanul megőriztünk, az iskolás gyermektől az aggastyánig felülmúlhatatlanul fokoztunk.
>
> Hálával gondolunk azokra, akik szakadatlan türelemben társaink és segítőink voltak. Megilletődött érzéssel gondolunk azokra, akik ki-

Erdélyi Magyar Adatbank

dőltek az élők sorából az idegen uralom alatt. Mélységes egy üttérzéssel gondolunk azokra a testvéreinkre, akik súlyos kínzásokat állottak ki.

Erdély keleti részén egy évezredet meghaladó idő óta a székelység állt őrt. Örökös harcokban védelmezte népét és a magyar törvények sorozata őrökíti meg a székelyek vitézségét. Történeti okmányaink szerint a székelyek az erdélyi harcokban mindig elől mentek és hátul, amikor visszatérőben voltak. Félezer évvel ezelőtt már azt panaszolták, hogy az ősi jogaik védelmében elesettek véréből patakok és csontjaikból hegyek keletkezhettek volna. Magyarország 150 éven keresztül Nyugat-európa védőbástyája volt, a székelység Erdélynek volt védőbástyája egy évezreden keresztül. Örökös harcok megritkították sorainkat. Az idegen uralom alatt a székelység állandó veszélynek volt kitéve. Az erdélyi magyarság üldözése a Székelyföldön volt a legerősebb. Ennek a földnek létét, gyökerét kellett megtámadniok, hogy elérjék céljukat. Szét akartak szórni bennünket a román területen, koldús- és cselédsorsba juttatva. Ez azért a hatalom minden eszközével sem volt elérhető. Húsz évvel ezelőtt megjósolták, hogy két évtized múlva nem leszünk Erdély keleti részén, de itt vagyunk, leszegényedve és meggyötörve, azzal a halálos elszánt ággal, hogy mi többé nem juthatunk rabszolgasorba. Inkább az utolsó szálig elpusztulunk, semhogy még egyszer megengedjük azt, ami történt. A székelység jelentősége főleg abban fejezhető ki, hogy létével és fennmaradásával Erdélynek visszacsatolt részét is megmentette. Ha a székelység a keleti határon nem maradt volna meg nemzeti öntudatában, akkor az új határ nem mehetett volna odáig.

Azonban az új határ az általános helyzettel a gazdasági nehézségeket is fokozza. Vasúti útjaink, kereskedelmi gócpontjaink, megszervezett fogyasztópiacaink vesztek el. Mégis határozottan ki kell jelentenem, hogy nincs az a nehézség, szenvedés, amit türelemmel ne viselnénk azért, hogy az ősi magyar hazához visszakerülhettünk. Egyre kérünk mindenkit, arra, hogy azt a nehézséget, amely a mi életünkben jelentkezni fog, senkise használja föl elégedetlenség szítására és a kormányzat gondjainak megnövelésére. Ami minket ér, az csak reánk tartozik.

Népük képviseletében itt ülnek közöttünk szász testvéreink is. Velük együtt ültünk a bukaresti szenátusban és képviselőházban és közös kisebbségi problémáinkat a legteljesebb testvéri viszonyban beszéltük meg. Üdvözöljük őket itt és együttmunkálkodásukat szeretettel várjuk.

Az erdélyi románság képviselői még nincsenek itt közöttünk. Azokat az okokat, amelyek elmaradásukat egyelőre megokolttá teszik, a képviselőház tegnap megvitatta. Az erdélyi románok a bukaresti parlamentben legfájóbb sérelmünk felsorolása közben mindig azt ismételgették nekünk, hogy: „Menjetek Budapestre!" Eljöttünk. De csak akkor jöttünk el, amikor visszajött az a föld is, amelyen éltünk és annyi küzdelmet folytattunk. Nagy keserűséget okoztak nekünk, de azért minket nem vezet a bosszú érzete, ami összeegyezhetetlen a magyar jellemmel. Az együttélő népek örök sorsa a békés együttélés feltételeinek keresésére utal és ebben mi felajánljuk jó szolgálatainkat és törekszünk arra, hogy ebben a hazában boldogulásukat megtalálják, ha államunk léte és biztonsága ellen nem törnek.

Erdélyi Magyar Adatbank

Valóban, a kisebbségi sors mélységesen megváltoztatta az erdélyi embert. Megerősödtek erényei, mert erénytelenül el kellett volna pusztulnia. Kénytelen volt megtartani és naggyá növeszteni szellemi hagyományait, mert csak azok tarthatták meg őt. Lelki és anyagi szenvedéseiben közömbössé vált a földi hiuságok iránt. Az örökös üldöztetésben megtanult veszélyesen és heroikusan élni. Életformája lett a küzdelem. Megtanulta a vállvetett harc és közös munka értékét és ezzel az egymás tiszteletét. Megtanult a megaláztatások és szenvedések árán magyarnak lenni mélységesen, befelé és törhetetlenül. Nemzeti mivolta és a nemzethez való tartozása természetes szükségletévé vált és megtanulta, hogy azt nem hirdetni, hanem élni kell. De a nagy befelé élésben sem feledkezett meg soha, egyetlen pillanatra sem, hogy erdélyiségén és magyarságán túl sorsszerűen és elhivatással európai. Ezért őrizte meg nagy belső változásai idején is magas európaiságát.

A KÉTKEDÉSEK KORA

A VISSZACSATOLÁS után Észak-Erdélyben nagy vonásokban így vázolták fel a szellemi és politikai alapelveket. Gyakorlati alkalmazásuk számos vonatkozásban nehézségekbe ütközött és nem egyszer öltöttek ezek a nehézségek olyan jelleget, mintha nemcsak az alkalmazás, hanem az elvek is hibásak lennének. A kétkedések és meditációk korszaka nyílott meg. Természetes következményeként a nagy változásnak. Az emberek azonban ritkán keresik és találják meg a természetességet. Kifogások és suttogó vádak özönlötték el a közéletet. A visszacsatolás napjaiban csodát vártak az erdélyiek és csodát vártak az erdélyiektől. Mindkét oldalon csalódtak. A trianoni határon túli ország nem bizonyulhatott annak, amilyennek huszonkét esztendőn keresztül Erdélyben megálmodták. És a csodálatos erdélyi nép is bizony esendő és gyarló emberekből állott. Az állam és a társadalom első lázas ölelkezése után kutatva figyelte egymást. És hibákat találtak egymásban kölcsönösen. A mámoros órák után a félénk kritika hangja is élesebben csendült és fájóan mart bele a túlérzékeny lelkekbe. Félreértések, felületes ítéletek tobzódtak a közéletben és tág kapukat nyitottak az alantas személyi érdekeknek. A politika habzásai, a vélt és igaz személyi sérelmek az ezekből fakadó túlzások és általánosítások öntötték el a közéletet. Nehéz volt ezekben az időkben megtalálni az igazi megtartó erőt és azokat a hadállásokat, amelyekből az harcba indulhat az új magyar életért.

ÁLLAM ÉS TÁRSADALOM

GAZDASÁGI VONALON kitűnő szervezetek állottak készen: az EMGE és a szövetkezetek. Körülöttük is súlyosan merült fel azonban a probléma, hogy ezek az önálló, a népben gyökerező szervezetek miképpen illeszkedjenek bele az állam irányított gazdasági rendjébe. A

Erdélyi Magyar Adatbank

centralizáció és decentralizáció kérdései ütköztek össze egymással. A volt trianoni Magyarország kényszerüen etatizáló hajlama került szembe Erdély önkezdeményező jellemével. Nyiltan merült fel a kérdés, hogy meddig kell és meddig szabad hatnia az állami beavatkozásnak, hol vonható meg a helyes határvonal. Erdélyben, mint minden más területen, gazdasági téren is arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a jövő államrendje feltétlenül az autonomiák egybehangolt összességére épül fel és ezért szálltak síkra a meglévő szervezetek önállóságának védelmére, hogy azokat koordinálják az ország gazdasági rendjének szerveihez. Erdély gyakorlatibb gondolkozásmódja itt is ellentétbe került az anyaország megmerevedett etatizmusával és a központi irányítás helyességét hangoztató dogmatizmusával. Miután azonban Magyarország jövő képe Erdélyben gazdasági vonatkozásban már sokhelyt megvalósult, másutt a megvalósulás felé halad, a kormány csak bizonyos mértékben korlátozta az említett szervezetek automiáját, a körülöttük folyó vitát azonban mindmáig nem hozta nyugvópontra. A különleges erdélyi gazdasági kérdések megoldása érdekében pedig életrehívta az Erdélyrészi Gazdasági Tanácsot, amely mint tanácsadó szerv működik a kormány és az erdélyi gazdasági tényezők között.

POLITIKAI PROBLÉMÁK

SOKKAL GYORSABBAN és a dolgok természetéből folyóan lényegesen több vitára adva okot merült fel a politikai elhelyezkedés, illetve a szervezkedés kérdése.

Az Észak-Erdélyből behivott törvényhozók soraiban helyet foglaltak a Magyar Párt és a Népközösség vezetői, valamint annak a fiatal értelmiségi csoportnak a tagjai, akik addig nyilvános politikai szerepet nem vittek ugyan, de társadalmi téren és sajtójukban tevékeny részt vettek a kisebbségi élet irányításában. Ennek a politikai mult és nemzedéki szempontok tekintetében heterogén törvényhozói csoportnak volt a feladata, hogy a magyar törvényhozásban és ezzel a magyar politikai életben Erdélyt képviselje és annak ügyeit szolgálja.

Az egyetemes erdélyi probléma: fenntartás nélkül beolvadni vagy fenntartással külön maradni, természetszerüen a törvényhozói csaporttal kapcsolatban is haladéktalanul felmerült. Az érvek és ellenérvek hosszabb időn át egyensúlyban voltak, míg végül az a felfogás győzedelmeskedett, hogy miként szellemi és gazdasági téren, úgy a politikában is jobb szolgálatokat tehet Erdély a magyar ügynek és önmagának, ha erőit összefogva, mint egység, jelentkezik. Igy történt meg a döntés az Erdélyi Párt megalakítása mellett. A szervezési munka haladéktalanul megindult, majd május 28-án a kolozsvári Redout nagytermében ünnepélyes keretek közöttt megalakult a párt országos szervezete és megválasztották tisztikará.

A párt ujonnan választott elnöke, *Teleki Béla gróf*, a kisebbségi élet kényszerű hatása alatt megteremtett társadalmi egység

Erdélyi Magyar Adatbank

továbbfejlesztését vallotta egyik legfőbb céljának: „az egyetemes magyarság számára példaadóan kívánjuk szolgálni legfőbb eszményképünket, az egységes, válaszfalakat nem ismerő magyar társadalmat, amelyben egyedül a valódi érték, az egyéni, szellemi és erkölcsi jellembeli tulajdonságok a döntő tényezők". A párt programmjának gerincét az egységes, erős, szociális, kiegyensúlyozott társadalom kiépítése képezi. Sokban eltér ez a szokásos pártprogrammoktól s a kisebbségi sors kemény iskolájának tanítása érzik rajta:

AZ ERDÉLYI PÁRT PROGRAMMJA

„A Magyar Szent Koronához visszatért keleti és erdélyi részeknek a magyar törvényhozás egyhangú akaratával behívott képviselői, az erdélyi magyarság óhajának megfelelően, 1940 december 14 én, Budapesten tartott értekezletükön elhatározták, hogy *„Erdélyi Párt"* elnevezéssel politikai pártot alakítanak. Elhatározásával az erdélyi képviselők parlamenti csoportja meg akarta óvni Erdélyt attól, hogy az anyaországi pártok küzdelmeinek színterévé válva, a kisebbségi sorsban féltve őrzött egységünk darabokra törjön szét. Az új párt a napi politika harcain felülemelkedve, minden építő erdélyi magyar erő összefogásával a felszabadult keletmagyarországi és erdélyi részeknek az idegen uralom okozta elesettségéből való felemelését és az anyaországba való szerves és egészséges beilleszkedését kívánja szolgálni.

Az Erdélyi Párt tehát nyitva áll a visszatért keleti és erdélyi részek minden keresztény polgára számára, aki az alábbi, egyhangúan elfogadott programmot magáévá teszi.

I.

Az ezeréves Magyarország testéről leszakított és két évtized idegen uralmának tűzpróbáját kiállott erdélyi magyarság megtanulva mit jelent a magyar hazán kivül élni, a kisebbségi sors megpróbáltatásaiban megacélozódott erkölcsi erejét és elszánt akaratát az *erős és független Magyarország* felépítésének szolgálatába kívánja állítani, hogy az méltóképpen tölthesse be a földrajzi adottságai és történelmi multja folytán őt megillető hivatását a Duna völgyében.

A most dúló háborúban a *magyar honvédség* ereje egymásután hódítja vissza Szent István birodalmának elszakított darabjait. Semmi áldozattól sem riadunk tehát vissza, hogy felszabadító honvédségünk Magyarország örök jogait érvényesíthesse.

II.

A Kárpátok koszoruzta ezeréves magyar földet *magyar életterének* tekintjük s legelső kötelességünknek azt tartjuk, hogy ezen a földön minden magyar számára *otthont, munkát, kenyeret* és *magyar műveltséget* biztosítsunk.

Erdélyi Magyar Adatbank

1. Testvéri ragaszkodással gondolunk a kisebbségi sorsban velünk együtt szenvedett *délerdélyi magyarokra* és nem nyugszunk addig, amíg sorsuk végleges megoldást nem nyer.

2. Az otthonukból kiűzött és hozzánk *menekült véreinkkel* a magyar kenyeret testvériesen megosztjuk.

3. A *Kárpátokon-túli* magyarokat sürgősen haza kell telepítenünk.

4. A visszacsatolt magyarság számára *új honfoglalást* követelünk s a két évtized alatt anyagi és erkölcsi javaiból kisemmizett magyarságot az őt megillető jogaiba akarjuk visszahelyezni.

5. Magyarországon belül minden építő magyar erőt össze kell fogni, meg kell szervezni és olyan nemzeti munka szolgálatába kell állítani, amelynek eredményeképpen megszületik a minden magyar életet és értéket magábanfoglaló, védelmező és megtartó *megújult magyar állam.*

III.

Minden magyar ember annyit ér, amennyit *erkölcsi magatartása*, nemzetéért végzett *munkája* és a magyar közösségért hozott *áldozata* jelent.

Mivel nemzeti erkölcs, munka és áldozat nélkül nincs megújult magyar élet, követeljük:

1. Korszerű *szociális szellemet* az államvezetés minden ágában. Közigazgatási rendszerünk reformját, az *öncélú bürokratizmus felszámolását.*

2. A *hivatásbeli felelősség* elvének az állami és nemzeti élet minden pontján való teljes érvényesítését.

3. Az *egészséges kiválasztás* elvének alkalmazását a közhivatalok és tisztségek elnyerésénél és az ezt megbénító *protekciós érvényesülés megszüntetését.*

4. A *közéleti tisztaság* érdekében mindenre kiterjedő legszigorubb összeférhetetlenségi törvényt.

5. Akarjuk a *társadalmi és hivatali élet formáinak egyszerűsítését*, visszatérést az egyszerűbb, ősi magyar életformákhoz. Kisebbségi sorsban megtanultuk címek és rangok nélkül egymásban tisztelni az embert és a magyart. Ezért felemeljük szavunkat a *címkórság* beteges kinövései ellen.

IV.

Szilárd meggyőződésünk, hogy Magyarország csak akkor lehet erős és független, ha tiszta és keresztény erkölcsi alapokon nyugvó, kiegyensúlyozott és egységes *nemzeti társadalmon épül fel.*

1. A kiegyensúlyozott nemzeti társadalom megvalósulásának alapfeltétele a *népi és munkásosztály* intézményes megerősítése és védelme, az élet lehetőségeitől visszaszorított *iparos és kereskedő* társadalom fejlesztése és a népi elemekből utánpótlást nyerő *értelmiségi rétegnek* a nemzettársadalom szolgálatába állítása.

2. A nagy magyar család minden egyes tagjának el kell nyernie az emberi élet erkölcsi és anyagi feltételeit. Ennek következté-

Erdélyi Magyar Adatbank

ben hathatós *családvédelmi intézkedéseket* szorgalmazunk, hogy a családalapításnak anyagi akadályai ne legyenek.

3. A nemzet jövője szempontjából létkérdésnek tekintjük a *gyermekszaporodás* fokozását, a mindenkire kiterjedő *egészségvédelem* intézményes megszervezését, a *gyermekek felnevelésének* biztosítását.

4. Követeljük a *sokgyermekes családok megsegítését* és előnyben részesítését az elhelyezkedés, az adózás és nevelés terén.

5. Fontosnak tartjuk a *nyugdíj és aggkori biztosítás* minden foglalkozási ágra való kiterjesztését s a nemzet becsületbeli kötelességének tekintjük a *hadirokkantak és a munka rokkantjainak* méltó gondozását.

6. Az állam szociális gondoskodását olyan *igazságos, méltányos és egyszerű adórendszerrel* kell alátámasztani, mely az arányos közteherviselésen, kisemberek védelmén, megfelelő létminimum biztosításán épül fel és különös tekintettel van a sokgyermekes családokra.

7. Az *örökösödési adórendszer reformját* sürgetjük. Az örökösödési adónak még inkább a gyermekek számához kell igazodnia, tehát minél több gyermeke van az örökhagyónak, annál *kevesebb örökösödési* adót kell az örökösöknek fizetniök. Sokgyermekes és szegény falusi lakosoknál az örökösödési adó eltörlendő; a gyermektelen vagy egykés örökhagyók vagyona viszont a mainál súlyosabban megadóztatandó.

8. Kívánjuk *az igazságszolgáltatás meggyorsítását és olcsóbbátételét*, hogy a kisemberek ne zárassanak el a maguk igazának érvényesítése elől azért, mert a bírósági illeték meghaladja anyagi erejüket.

V.

Nemzeti vagyonnak tekintjük a földet és a tőkét. Ennélfogva mindkettő megoszlásában és használatában a *nemzeti szempontoknak* kell érvényesülniök.

Nemzeti értéknek tekintjük a munkát és a szellemet s ezért szabadságot és megbecsülést követelünk számukra.

1. A magyar nép túlnyomó többsége őstermelő és megélhetését a föld biztosítja. A magyarellenes *földbirtokreform felülvizsgálata* Erdélyben elsőrendű feladat. De egyetemes magyar viszonylatban is a *földreform és telepítés* segítségével olyan birtokrendszert kell kialakítani, amely a termelés mennyiségi és minőségi fejlesztése mellett lehetővé teszi a mezőgazdatársadalom szociális kérdéseinek megoldását.

a) Kívánjuk tehát az önálló létalappal rendelkező *kisgazdák számának nagyarányú gyarapítását* s ezért a nagy- és kisbirtok között fennálló aránytalanságok eltüntetését. Kívánjuk a törpebirtokok méltányos kiegészítését, új kisbirtokok létesítését, hogy a földnélküliek földhöz jussanak a sokgyermekes családok előnyben részesítésével. Mindezt az egyes vidékek sajátosságának megfelelő olyan birtoktípusok megteremtésével akarjuk elérni, amelyeknek *népességeltartó* ereje és *termelőképessége* a legnagyobb,

b) Az örökösödési jog olyan reformját kívánjuk, mely ezt lehetővé teszi. *A kisbirtokok egészségtelen elaprózódásának megakadályo-*

Erdélyi Magyar Adatbank

zására olyan földhitelpolitikát kívánunk, mely hozzásegíti a szorgalmas gazdát, hogy birtokát gyarapítsa, és intézményesen segíti az elidegenített földeknek visszajutását magyar kezekbe.

c) Végül kívánjuk a *gazdasági népnevelés kiszélesítését* és elmélyítését, mert népünk földhözjuttatása csak akkor járhat eredménnyel, ha a magyar gazdaréteget tudása, szelleme és technikai felkészültsége képesíti a ráváró nemzeti és gazdasági feladatok vállalására.

2. A munkáskéz alkotó tevékenységét a tőke rideg anyagiassága felett állónak tartjuk, helyeslünk tehát minden olyan intézkedést, mely a *tőkét eszközként illeszti a nemzeti termelés rendjébe.* Kívánjuk a tőke és munka viszonyának sürgős, gyökeres és igazságos rendezését, a munkaidő és bér méltányos szabályozását, megfelelő munkaalkalmak teremtését, a munkanélküliség megszüntetését. Különös súlyt helyezünk a munkásjóléti és egészségügyi intézmények létesítésére. A munkásság jogos érdekei felett minden tekintetben őrködni kívánunk.

3. Az évszázados erdélyi hagyományokkal rendelkező és az idegen uralom alatt magyarságáért mindvégig helyt álló *tiszteS magyar kisipar és kiskereskedelem* számára hathatós támogatást igénylünk; részesedést a közszállításokból és közterheik enyhítését, hogy társadalmunknak ez az értékes rétege a városi magyarságnak továbbra is alapja maradhasson.

4. Biztosítani kívánjuk a felsőbb iskolákból az életbe kilépő *értelmi ifjúság* elhelyezkedését, az első fizetési fokozatok léuyeges felemelkedését, hogy a közalkalmazottak minél fiatalabb korban családot alapíthassanak, magukat tovább képezhessék és anyagi gondok nélkül élhessenek hivatásuknak. Követeljük az álláshalmozás megszüntetését. A tudományos pályákról idegen uralom alatt kiszorult *erdélyi magyar értelmiség* számára a tudományos kutatás anyagi és szakmai előfeltételeinek megteremtését sürgetjük és polgári megélhetést akarunk biztosítani az irodalom és művészet munkásainak.

VI.

A magyar mult hagyományaiból és népi műveltségünk értékeiből táplálkozó, a nemzetnevelés céljait szolgáló *magyar művelődéspolitikáért küzdünk,* mely a magyar nép széles rétegeinek művelését és szellemi-erkölcsi felemelését hivatott szolgálni. Meggyőződésünk, hogy történelmi hivatásunkat csak akor tölthetjük be, ha a népi és történeti műveltség határozza meg a nemzet tanult rétegének gondolkozásmódját, érzésvilágát és erkölcsi magatartását is s ugyanez a népi és történelmi műveltség érvényesül iskoláinkban és az iskolánkívüli népnevelésben.

Egyébként kívánjuk:

1. A legszélesebb körű *magyar népnevelés gyors és bürokráciamentes megszervezését.* Ebben a szolgálatban különleges szerep biztosítandó az egyházaknak és az arra alkalmas társadalmi szervezeteknek. A sajtót, a színházakat, a mozit és rádiót is célszerűen és fokozottabban a népnevelés szolgálatába kell állítani.

Erdélyi Magyar Adatbank

Mivel a *szakoktatás* az utóbbi években tett sikeres kulturpolitikai lépések ellenére is, még mindig aránytalanul kis mértékben szerepel a magyar közoktatás rendszerében, kívánjuk újabb *mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi, elemi, középiskolák és otthonok* olyan arányú és gyors felállítását, amely megfelel annak a ténynek, hogy Magyarország agrárállam, és annak a követelménynek, hogy legsürgősebben életerős magyar iparos- és kereskedőtársadalom nevelődjék.

3. A magyar nevelés minden fokán céltudatosan keresztül kell vinni az *állampolgárrá és közösségi lénnyé való nevelés* elvét. Az új nemzedéket a magyar katonai hagyományoknak megfelelő fegyelmezett, bátor és vitézi szellemben kell nevelni. Szükségesnek tartjuk az ifjúság számára a kötelező munkaszolgálat bevezetését.

4. A nevelésügy terén *az erdélyi magyar egyházak hitvallásos iskolái* több évszázados multra tekintenek vissza. Az ősi hitvallásos iskolák voltak történelmünk folyamán a magyar művelődés és tudomány fáklyavivői, az idegen uralom alatt pedig ezekben talált otthont az állami iskolákból kiűzött magyar nyelv. Éppen ezért azt kívánjuk, hogy ezek az iskolák ne szoríttassanak háttérbe, hanem ellenkezőleg: bőséges állami támogatással megerősítve és továbbfejlesztve, az erdélyi magyar közművelődési politikának ezután is gerincét alkossák.

VII.

Keresztény Magyarországért küzdünk!

Ezen nemcsak a nem-keresztény elemeknek a nemzeti és állami élet bizonyos területeiről való kizárását, hanem a *történelmi magyar egyházak mindenirányú megerősítését* is értjük. Kisebbségi sorsban világosan felismertük az egyházak erkölcsépítő, társadalomszervező és nemzeti műveltséget ápoló hivatását. Az egyházaknak ezt a szerepét az egész országban támogatni és biztosítani kívánjuk.

Féltve őrizzük az erdélyi magyar egyházak közötti hagyományos jóviszonyt és elősegítjük azok szerves együttműködését minden nemzeti és társadalmi munkában.

VIII.

A román uralom alatt az erdélyi magyarság testéről önként levált *zsidósággal* szemben helyeslünk és sürgetünk minden olyan törvényes és kormányintézkedést, mely a kérdés általános európai rendezéséig a zsidóságot a nevelés, közvéleményalakítás és jogszolgáltatás területéről teljesen kizárja, a gazdasági életben pedig sürgős módot nyújt arra, hogy helyüket magyar szakemberek foglalhassák el. Mivel a termelő tőkét nemzeti vagyonnak tekintjük, a tőke és a termelés irányítása nem maradhat zsidó kézben. De ugyancsak *felemeljük szavunkat a „Strohmann"-rendszer ellen,* mert ezt a keresztény és nemzeti gondolat ellen való legsúlyosabb merényletnek tartjuk.

IX.

A magyarság Duna-völgyi hivatástudata arra kötelez, hogy a hazánk földjén évszázados multtal rendelkező *nemzetiségekkel* a szentistváni gondolat szellemében éljünk együtt.

Erdélyi Magyar Adatbank

1. Az erdélyi *németség* sokévszázados munkájával bebizonyította e föld iránti hűségét. Királyi privilégiumok helyett ma nemzetközi megállapodás biztosítja népi fejlődésüket. Ezt annál is inkább tiszteletben kívánjuk tartani, mivel meggyőződésünk, hogy az új középeurópai elrendeződésben a magyar és német népre vezetőszerep vár.

2. A magyar államesmét magáévá tevő *román nép* számára biztosítani kívánjuk nyelve használatát a közoktatásban, közigazgatásban és a bíróság előtt, egyházai megbecsülését, a munka szabadságát, nemzetiségi érzése védelmét, politikai jogai gyakorlását, de mindezeket csak *olyan mértékben, amilyenben a romániai magyarság jogokkal rendelkezik.*

X.

Két évtizedes kisebbségi sorsunk alatt súlyosan éreztük a multban Erdéllyel szemben történt mulasztásokat. Ezért az anyaországhoz visszatérve, megragadjuk a történelmi alkalmat, legfontosabb erdélyi létkérdéseink megoldására.

1. *A Székelyföldnek az ország vérkeringésébe való szerves bekapcsolását sürgetjük.* Meg akarjuk akadályozni, hogy a székely népfölösleg a Kárpátokon túlra csapódjék le s az elvándorlókat belső Erdélybe akarjuk letelepiteni. Azonnal meg kell kezdeni a székelyföldi vasúti hálózat kiépítését, útak és viziútak fejlesztését, repülőterek létesítését, a Székelyföld iparosítását és gazdasági kérdéseinek megoldását. A keleti magyar határ biztonsága érdekében a *székely határőrvidék szervezetének felújítását* sürgetjük.

2. A magyarság már a világháború előtt tömegesen elvérzett és felszívódott az *erdélyi szórványokban.* A szórványoknak a székely népfeleslegel való etnikai megerősítése mellett lehetővé kell tenni, hogy a szórványokra a legjobb magyar vezető emberek kerüljenek. Ezért a szórványokban élő magyar papok, tanítók, orvosok és az egészségügyi személyzet számára megfelelő kedvezményeket kell biztosítani, hogy hivatásukat anyagi gondok nélkül végezhessék.

3. Nem életképes az a társadalom, amelyik minden feladat megoldását az államtól várja. Erdélyben a román uralom alatt a magyar gazdasági, társadalmi és művelődési mozgalmak eleven ereje tartotta össze a politikai védővonal mögött a magyarságot. Azt kívánjuk tehát, hogy *az erdélyi magyar gazdasági, társadalmi és művelődési szervezetek* továbbra is fenntartassanak és működésük minden tekintetben megkönnyíttessék. Csak így végezhetünk el maradéktalanul minden olyan magyar feladatot, ami az állam hatáskörén kívül esik, de az erdélyi magyarság megerősítése és az új honfoglalás véghezvitele érdekében tovább nem halasztható. E célból azon fogunk dolgozni, hogy az erdélyi magyar gazdasági, társadalmi, közművelődési szervezetek tervszerű és céltudatos együttműködése érdekében a „Magyar Szövetség" mielőbb megvalósuljon.

*

A nagy európai átalakulás idején az Erdélyi Párt a legteljesebb mértékben átérzi azt a felelősséget, amivel egyfelől Erdélynek és Magyarországnak, másfelől Európának is tartozik. Egyaránt kötelezi

Erdélyi Magyar Adatbank

erre úgy a kisebbségi sors mélységeiben megtisztult magyarsága, mint az a történelmi erdélyi szellem, mely magyar módon képviselte és sugározta szét Európa délkeleti sarkán az európai szellem örök értékeit. Az idegen elnyomás alatt mélyebben nemzetivé vált ez a szellem, az egyén helyett a közösség nyomult előtérbe; társadalmi osztályaink közelebb jutottak egymáshoz, a vezetőréteg visszatért az örök népi alaphoz, az egyházak beleilleszkedtek a nemzetnevelés munkájába; megtanultunk egyszerűbben élni és magyarságunkért minden áldozatot meghozni. Úgy érezzük, hogy Erdély magyarságát ezek a lelki és társadalmi változások előkészítették és alkalmassá tették arra, hogy a nemzet legjobbjaival az első vonalban haladjon azon az úton, mely az új Európában megújult erős és független, örök történelmi feladait betölteni tudó Magyarország megteremtéséhez vezet. Az Erdélyi Párt az erdélyi magyarságnak megpróbáltatásokban megedzett lelkét, szellemi és erkölcsi erejét ennek a célnak a szolgálatába kívánja állítani."

ESZMÉK ÉS CÉLOK

SZÉLES ALAPOKON épült fel a párt programmja, amelynek segítségével hármas feladatot kell megoldania: az erdélyi értékek megőrzését és ápolását, Erdély maradéktalan egybekapcsolását az országgal és végül előmozdítani az egésznek beilleszkedését az új európai rendbe.

Az első feladat tehát a már meglévő értékek és erők megkeresése és egybefogása volt. Meg kellett vizsgálni, hogy mi az, ami szellemben, anyagban, szervezetben átvehető a kisebbségi életből, mit kell tovább fejleszteni és mit elsorvasztani. A népi politika, a kollektiv társadalmi eszme, az egyszerűségre való törekvés, a társadalmi osztályok megszünése, a munka megbecsülése, a szociális cselekvés kötelessége, az egymás tisztelete, a jövőbe vetett rendíthetetlen hit és a mélyen öntudatos sallangtalan magyarság volt egyebek között a kisebbségi mult ajándéka, amelyet a párt megőrizni, ápolni és az egész nemzet számára továbbadni kíván. Mertartása és fejlesztése ennélfogva mindazoknak a társadalmi, kulturális és gazdasági szervezeteknek, amelyek az erdélyi szellemiség jegyében és széles népi alapon működtek. Elsorvasztása a kisebbségi mult betegségeinek: a passzivitásnak, az örökös védekezési komplexumnak, az erkölcsi csorbáknak és a politikai tehetetlenség érzetének. Ugyanekkor kisugárzása ennek a magatartásnak és szellemnek a nemzet egyetemére és egyidejű merev elzárkózás minden ellentétes behatás elől. Mert Magyarország társadalmi rendjének és berendezkedésének, magatartásának és szellemének mulhatatlanul el kell jutnia az európai fejlődés során oda és azon túl, ahová Erdélyé a kisebbségi sors súlyos nyomása alatt eljutott.

Erdélyi Magyar Adatbank

Népi és szociális, nemzeti és haladó szellemű, de mindenek előtt és mindenek felett gyökeresen magyar a párt programmja. Lehet, hogy sokan ezért nem tudják beilleszteni a ma dívó frázisok skatulyáiba, a „világnézetek" és „rendszerek" zűrzavaros rubrikáiba. A szabad erdélyi szellemet sokan összetévesztik a liberálizmussal, a kemény kéz és fegyelem politikáját a fasizmussal vagy nemzeti szocializmussal, holott az Erdélyi Párt sem egyik, sem másik, hanem igyekszik gondolatban és cselekedetben egyaránt mindig, mindenhol és minden körülmények között magyar lenni a szó legnemesebb és legmélyebb értelmében. Nehéz azonban ilyenféle magatartást megértetni egy közvéleménnyel, amelynek széles rétege amaz egyetlen szempont szerint osztályoz jobbra vagy balra, hogy ki mennyiben szidja vagy nem szidja a zsidót.

Erdély különleges problémái, hogy — azok közül csak hármat említsünk: a nemzetiségi és a szórványkérdést, valamint az agrárreform kérdését, — már magukban véve elegendőek volnának, hogy egy politikai párt számára programmot és megfelelő munkaterületet adjanak. Ezekhez a főkérdésekhez azonban csatlakozik a kisebbek, de nem jelentéktelenebbek egész hosszu sora. Mai megoldásuk hosszu időre szóló megoldás kell hogy legyen és ezért úgy kell őket megoldani, hogy zökkenésmentesen illeszkedjenek bele az új európai rendbe. Ez egyik oka annak, hogy a nagy metamorphosis keretében a részletváltozások lassan hajtódnak végre. A háború, valamint az új határon túli események szempontjai súlyosan nehezednek a lendülő cselekedetekre. Ezért különösen nehéz a politika mívelése, amely a lehetőségek szűk csatornáin és hajszálerein kénytelen levezetni a tömegek indulatait és teljesíteni kívánságaikat. Az Erdélyi Párt, amelyről igaz, hogy eddig inkább célkitűzései, mint cselekedetei alapján lehet véleményt mondani, méltán nevezheti magát Magyarország legmodernebb szellemű és legfiatalabb kezekben lévő pártjának, amelyre úgy lehet, illenek Szekfű Gyula emlékezetes szavai: „Talán nem illuzió, nem vétkes illuzió ez: hinni a jövőben és az ifjúságban!"

A VAJUDÓ KULTÚRA

AMIG a visszacsatolt Észak-Erdélyben a változás első esztendejében a gazdasági és politikai élet kereteit és tendenciáját sikerült meghatározni, sőt némi kombinációs lehetőségek is adódtak a jövőre nézve, addig aránytalanul kevés történt kulturális téren.

Az irodalom, amely az élete válságos szakaszában hivatást tudott adni az erdélyi magyarnak, megtanította „szembeszállni bátran az idővel" s az élet új hitét nyujtotta neki, az erdélyi irodalom nem szólalt meg és nem adott útmutatást a magatartásra a visszatérés után. *Tamási Áron* „Magyari rózsafá"-ja volt talán az egyetlen nagyjelentőségü irodalmi megnyilatkozás. Az írók és művészek

Erdélyi Magyar Adatbank

a szemlélődésnek és az új élet belső kiérlelésének szentelték idejüket. De nem azért volt-e ez vajjon így, mert a politika zajlásában háttérbe szorult az író, a szellem embere: *Kós Károly* visszaemlékezik egy rég hallott mesére a Történelem szekeréről. Eszébe jut 1918, amikor fedél és oltalom nélkül vártuk a szekeret, amely minket új útunkra vigyen. De a szekér elment már, faradtan, tanácstalanul, elhagyatva állanak sorsuk előtt a magyar iparos, kereskedő, munkás, paraszt, hivatalnok. S a költő, akit eddig senki nem ismert, kicsi lámpát gyújt s elindul egyedül megkeresni az útat. S Erdély magyar útját ő találta meg. A szekér most újra itt állt előttünk.

Taszigálva, egymást kíméletlenül taposva tolongott most kifelé mindenki és nyomakodott a szekér felé. S azok az utasok jutottak fel elsőül a szekérbe, akiket mi nem láttunk azelőtt magunk között.

A főülést a katona foglalta el, melléje ült a hivatalnok. Azután felültek a bíró, az ügyvéd, tanár, mérnök, orvos. Kicsit szűken, de jutott hely a kereskedőnek és iparosnak is, a papnak, a parasztnak, meg a munkásnak is. A bakra pedig a politikus kapaszkodott és kezébe vette a gyeplőt, meg az ostort.

A Sors indulást parancsolt már, amikor még egy ember állott a szekér mellé és fel akart szállani. De az utasok mérgesen kiáltottak reá:

— Nincsen hely. Igyekeztél volna jobban!

Az ember próbált erőszakkal felülni és szeliden mondta:

— Igazatok van, s ezért hát az útat fogom mutatni, hogy el ne tévedjetek.

Mire az utasok, akik fenn ültek a szekéren, lekacagták.

— Bolond vagy, ha nem látod, hogy nappal van, süt a nap fényesen és az út széles és egyenes. Utmutatóra nincsen szükségünk.

— Félre az útból, — kiáltott rá a kocsis. A lovak közé vágott ostorával és a szekér elrobogott.

Az ember pedig, aki lemaradt a szekérről, körülpillantott és szeme köröskörül az égen tornyosuló fellegeket látott meg s füle zivatarnak mennydörgését hallotta, és tudta, hogy az első kanyarodónál sokfelé ágazik az út. És hamarosan éccaka lesz.

— Mit fogsz most csinálni? — kérdezte tőle a Sors.

— Utánuk kell mennem, — válaszolt az ember, — mert ha bajba kerülnek, nekem kell rajtuk segítenem és ha útat vesztenek, nekem kell azt megtalálnom.

És sietve indult el a szekér nyomában, gyalogosan: *a költő*.

A költő a szellem embere tehát,, ha csendesebb is lett a szava, mégis csak itt van köztünk — „az ország dolga most már mi történik véle". Mert a szellem embere ma is helyén áll és a közös gondokon töri a fejét. *Tamási Áron* sorai bizonyítják ezt:

Megvallom, nekünk a kezdet szerfölött nehéz. A nemzeti fegyelem, a lelkiismeret és a felelősség összhangjából kell tartalmat és formát alakítanunk, hogy új feladatunkat jól kezdhessük s még jobban be-

Erdélyi Magyar Adatbank

tölthessük. Egy kicsit meggondolt és nehézkes emberek vagyunk, mert egy dologban csak egyszer szeretünk határozni. S bizony a sok szeretet közben, mely szóból és írásból felénk árad, egyszer-kétszer megérdemelnők a „makacs" jelzőt is, hiszen nap-nap után mondunk le olyan gyönyörű képekről, amelyeket lelkesedve festenek rólunk.

Nem a kedvezőt, hanem az igazat szeretjük.

S mi az igaz?

Igaz például az, hogy létezik egy úgynevezett erdélyi magyar szellemiség, melynek utánzatai rendkívül népszerűek. Mi azonban magát a valódit inkább ajánljuk, mert abban az erkölcs formáló és célravezető erejét törvényszerűnek tartjuk, s egyben úgy gondoljuk, hogy ez a hitünk nagy nemzeti erő lehet ma, amikor egy megújítandó Európában megújult magyarságot kell teremteni. Erős tulajdonsága még ennek a szellemiségnek a szociális igazság teremtő ereje is, nemkülönben küzdelme a rendszerért, melyben egyfelől a világ, másfelől a nemzet egységben jelenik meg.

Igazság például, hogy huszonkét esztendőn át két hőse volt a küzdelemnek, amely arra irányult, hogy az erdélyi magyar szellemiség becsületben maradjon, öntudatot fenntartson és nemzeti művelődést gyarapítson. Egyik hőse a szellemi ember, ki a sorsot nemcsak megosztotta népével, hanem kellő időben a szükséges Igét megtalálta és kimondta. Mégis ő volt a kisebbik hős. A nagyobbik maga a nép volt, a falusi magyar nép, a szórvány népe, a kalotaszegi büszke tatárok és a magyarság keleti bokrétája: a székelyek.

Igazság az is, hogy az együttes küzdelemben itt nálunk megkorhadtak a falak, amelyek azelőtt oly célszerűen elválasztották egymástól a magyar társadalom különböző osztályait. Az erdélyi magnás gondot és munkát vállalt. Az értelmiség elfeledte a parasztot, akit népszínműből ismert meg egykor, de helyette föllfedezte magát az eleven népet, ki okos volt és józan nyelvében és hitében tiszta s áldozatokban példamutató. S amikor végre a munkásban is kitisztult a magyar öntudat, az egységes magyar társadalom lényegében már megvolt, csupán a forma hiányzott, melyben erejét mutathatta volna.

S végül igazság az, hogy az erdélyi magyar szellemiség, ennek a szellemiségnek a hősei s a lelkileg megújult egységes magyar társadalom ez mind nemzeti érték. Ország dolga most már, hogy mi történik vele. De mivel az ország mi vagyunk, együttvéve valahányan, a mi dolgunk tehát.

Az enyém talán inkább, mint a legtöbb magyaré, hiszen azt az útat választottam, hogy a magamé fölött a közös gondokon törjem a fejemet, s értelmes, igaz és magyari mondatokban tanítsak. Tanítsam az időszerűt és az időtlent, de egységben mind a kettőt, mint ahogy példázza azt minden eszme és nemzet, melynek félarca időszerű s a másik időtlen, de egy és oszthatatlan a kettő örökre... Iróban alkusz, aki csak az időszerűt tanítja, s ártatlan álmodozó, aki csupán az időtlent. Foglalkozást üznek ezek: Az alkusz jövedelmezőt s az álmodozó kilátá talant. Mennyire más az igazi szellem, ki a hivatás ritka ruhájába küzködik, hogy valamiképpen egységbe foglalhassa az időszerű felismerést és az időtlen eszmét.

Erdélyi Magyar Adatbank

Az ő sorsa nehéz és veszedelmes. Minden időkben nehéz volt és veszedelmes, s hát még manapság, amikor az is megzavarodik és megzavartatik, aki nem csinál semmit! Amikor a felelőtlenség helyébe új viszony szövődik egyén és közönség között, új fejezet a nemzet és a történelem közt, s nem utolsó sorban ölelkezés az értelem és az ösztön között. Amikor a jelszó növényzete benövi a szót, az újságot és a könyvet, s bujján tenyészik a virág fölött! Pedig hiába mert a virágnak így is élnie kell, mivel a földet elképzelni nem lehet virágok nélkül...

Különösen azt a földet, amelyet nagyon szeretünk.

Egy hónap óta tart az ünnep, úgy szereti a nemzet ezt az erdélyi földet. Huszonkét évig kötelesség volt itt maradni, ezen a földön s most már kissé kiváltság talán, hogy itt maradhatunk. Kötelesség vagy kiváltság: a magyar történelem tanusága szerint a szellem és a kard mindig azonos érzéssel mozdult meg, ha hallotta ezt a két szót

Én is azonos érzéssel tettem meg a mozdulatot, hogy tovább is Erdélyben maradjak s másokkal egyidőben foglaljam el a magam őrhelyét. Ha szokás, ilyenkor, az őrhelyre felállás idején, valamit kérni, akkor én az öntudatos munka lehetőségét kérem, szabadságot a szellemi munkának és helyet az építő gondolatnak.

S a magam számára csak annyi könnyítést kérek, hogy mint eddigelé, ezután is divatos jelző nélkül lehessek magyar és keresztény. Mint ahogy bennem is jelző nélkül lobog a vallomás, hogy aki idegen hatalom előtt nem tudott alázatos lenni, soha, az más előtt sem leszen, egyedül csak Te előtted: Független Hazám!

A szellem embere tehát itt-ott megszólal s felelősségteljes szavakat mond. A két évtizedes román uralom alatt tönkresilányított intézmények azonban érthető módon csak lassan éledeznek a cselekvés szükségességéig és amikor elérkeztek oda, közöttük és az állam között éppen úgy megindult a beavatkozás és autonomia problémájának vitatása, mint a gazdasági és politikai síkokon.

Pedig éppen a kultura művelőire és eszközeire vár a nagy és nagyszerű feladat elvégzése: az új magyar embertípus nevelése. Erre a feladatra kell, hogy szentelődjék minden erő és ennek szolgálatába kell állítani minden eszközt. Mint ahogy csonkán és bénán is a műveltség és művelődés volt a kisebbségi élet egyik legfőbb megtartó ereje. S ma, amikor annyit beszélünk megújulásról, a korszerű magyar embertípusra és korszerű és magyar műveltségre gondolva talán elsősorban kell arra gondolnunk, ami Erdélyben az idegen uralom alatt kiformálódott.

A szervezetek munkábaállítására megtörténtek az előkészületek. Az elvek és eszmék kikristályosodtak. Világos immár az út, amerre haladni kell: a magyar népi műveltség felé! Nemcsak tárgyi tudást, hanem műveltséget adni a népnek. Lelki kultúrát, amely mindenkor biztos fegyver és biztos menedék minden támadás ellen. És a kiművelt nép óriási rezervoirjából teremteni meg az új magyar értelmiséget. Hatalmas, nemzedékeknek szóló program ez! Az alapjait szellemi téren már sikerült felvázolni. És meg van a remény, hogy a

Erdélyi Magyar Adatbank

visszatérés második esztendejét sikerül a megvalósításért folytatott munkával megkezdeni.

Erdély kultúréletében mindig jelentős, talán bizvást mondhatjuk a legjelentősebb szerepet az egyházak vitték. Nemcsak az egyházi iskolák, hanem a szó legmagasabb értelmében vett népművelés által is. A hires erdélyi felekezeti iskolák nemcsak művelt és tudós embereket adtak a nemzetnek, hanem elsősorban férfiakat. Azokban az időkben, amikor széles Európában az iskola feladatát kizáróan abban látták, hogy tudásban készítse fel az ifjakat az életre, Erdélyben az egyházi iskolák neveltek. Hívő, jellemes, a világgal és önmagukkal tisztában lévő férfiak kerültek ki padjaikból.

A történelem szomoru időszakaiban, így a legutóbbi 22 év alatt is az egyházak állottak első helyen őrt a magyarság felett. Papjai napról napra heroikus harcot folytattak iszonyuan nyomasztó viszonyok között a magyarságért. Igy kerültek népük élére. Igazi vezetői és nevelői voltak a népnek. A meginduló szabad magyar kultúrmunka során változatlanul rájuk hárul a legnagyobb feladat elvégzése: a nép művelése iskolában, iskolán kivül, a szószékről és magántársalgásban. A védelemre és önvédelemre szorult egyházak a nagy változás során szabadon munkálkodó egyházakká lettek. Óvék talán legelső sorban a feladat, hogy ősi hagyományok alapján megteremtsék az új magyar ember tipusát, amelynek annyi adottsága és jellemvonása él máris az erdélyi emberben, kiérlelődve és kristályosan a kisebbségi sors után.

AZ ERŐS LÉLEK A LEGJOBB VITORLA

FOLYIK tehát az országépités Észak-Erdélyben. Dél-Erdély magyarjai még mindig nemzetet épitenek. Nehéz áldozatos építéssel.

A bécsi döntés talán a trianoni katasztrófánál is súlyosabban érintette Dél-Erdély magyarságát. Szétfoszlott minden titkos, remegő remény és ólomsúllyal nehezedett a lelkekre az úttalanság és tehetetlenség. Pőrén kiszolgáltatva a többségi nép lobogó gyűlöletének, szervezeteitől, jórészt vezetőitől megfosztva, soha meg nem élt ellenséges légkörben indult neki az új élet előre tudottan kálváriás útjának.

Súlyos eseményekre volt felkészülve Dél-Erdély magyarsága, de ami bekövetkezett, felülmúlta a várakozásokat.

De talán nem is a rámért szenvedések elviselése a legnehezebb. Nehezebb elviselni a tehetetlenséget. A kisebbségi élet parancsai százszorosan felfokozódtak Dél-Erdélyben. Megtanulták, hogy a legkisebb tett is cselekedet a nemzetért. Hogy a hit ereje megtartó és felemeli a legporbaomlottabbat is. Hogy zengeni tud a lelkekben a ki nem mondott szó, a le nem irt gondolat is. Megtanulták Kacsó Sándor nyomán, hogy: „Az erős lélek a legjobb vitorla!"

Erdélyi Magyar Adatbank

A csalódottság legnehezebb óráiban a legerősebb lélekkel *Márton Áron* gyulafehérvári püspök állott őrhelyén. Kemény, katonás, rideg, de megrázó és felemelő a parancs, amit önmagának és egyházának adott:

1. A megyéspüspök székes káptalanjával együtt székhelyén marad és az egész egyházmegye kormányzását továbbra is kezében tartja.

2. Az ügyek közvetlen intézésére Kolozsvárt külön püspöki helytartóságot állít fel, amely a megyéspüspök által adott széleskörű felhatalmazásokkal a megyéspüspök nevében intézkedik.

3. Minden egyházmegyei pap köteles azon a helyen maradni, melyre a püspök őt rendelte. Akik eddig elhelyezést nyertek, állomáshelyüket a legsürgősebben foglalják el.

Márton Áron megragadta a lélekvesztő kormányrúdját és a maga erős lelkét adta oda vitorlának, hogy a hányódó tengeren ismeretlen távoli rév felé vigye népét. Nem lehet a legmélyebb megindultság nélkül olvasni felhívását, amelyet Romániában maradt híveihez intézett:

Testvéreim! Megrendüléssel látom szenvedéseteket, a szemetekből patakzó könnyek szüntelen hullását, amióta megtudtátok, hogy el kell szakadnunk testvéreiuktől, akikkel sorsunkat eddig együtt hordoztuk.

Emberek vagyunk s nem veheti tőlünk rossznéven senki, ha nagy fájdalmunkban panaszra fakadunk és könnyes a szemünk.

De Testvéreim! Kérve kérlek, ne essetek kétségbe, ne veszítsétek el minden reményeteket, ne gondoljatok mindjárt menekülésre. Ne mozduljatok, a felindult lelkiállapot és a zavaros helyzet nem alkalmas arra, hogy most döntsetek s elhagyjátok a földet, házat, munkahelyet, ahol veritékетek hullott s testvéreiteket, akikkel minden örömet és bánatot megosztottatok.

Lesz idő és alkalom a nyugodt megfontolásra.

És sok minden másképp lesz, mint volt a multban.

Ha a sorsunkról rendelkező döntés így határozott, együtt maradunk és még melegebb szorítással fogjuk egymás kezét.

Ha kevesen maradtunk is, még mindig elegen vagyunk ahhoz, hogy a jövőben bizzunk.

Mert törhetetlen hittel hisszük, hogy Isten, aki eddig segített, velünk marad és őrködik felettünk.

Ez volt az első és úgyszólván az egyetlen hang, amely a délerdélyi magyarokhoz eljutott. A többit elfojtotta az államgépezet és némaságra ítélte a helyzet.

A változás első esztendejében a délerdélyi magyarság sorsa fokozatosan romlott. Szervezett népkisebbségi életet úgyszólván egyetlen vonatkozásban sem élhet. A nyelvhasználati és levelezési-utazási tilalom az érintkezési lehetőségeket is teljesen megbénítja. Anyagi helyzete katasztrófálissá vált és a kivetett adók létében veszélyeztetik.

Erdélyi Magyar Adatbank

Egyidejűen a ránehezedő nyomással meg kell birkóznia a lelki ellenállást szétrombolni célzó törekvésekkel is. A román propaganda és sajtó nyiltan szembefordul a bécsi döntéssel és hirdeti alig burkolt formában azt is, hogy ha másképpen nem, úgy fegyverrel szerzi vissza elvesztett erdélyi területeit. Az anyagi és lelki nyomás kétségkívül azt a célt szolgálja, hogy Dél-Erdély magyarságát rábírja ősi otthonának elhagyására, azaz a „népcserébe" való belenyugvásra.

Dél-Erdély magyarsága ismét és fokozott mértékben függvénye lett a külpolitikának és így annak „anyaga". Magatartása az egyén legszűkebbre korlátozott életlehetőségeinek védelmére korlátozódik. Sorsának megoldását mindennél fogva csak államközi változásokban látja és láthatja.

Az erdélyiségnek reábizott részét pedig csak legmélyebb emberségében élheti. Nyiltan áll előttünk a kérdés: vajjon milyen kincseket tár fel a szörnyű nyomás az erdélyi lélek legmélyén és milyen sullyal fog egykor jelentkezni a magyar életben.

ERDÉLY EURÓPÁBAN.

A GEOGRÁFIA pontosan meghatározza Erdély helyét Magyarországon és ezzel Európában. A Kárpátok koszorújával zárt tér bonthatatlan egész. És a Kárpátok keleti vonulata áthághatatlan limes. Választóvonal kelet és nyugat között. A nyugat Magyarország keleti határáig terjed. Cáfolhatatlan igazság ez. És Európa új rendje csak igazságokra épülhet fel.

De nem elég a geográfiai tér egysége, mert kell, hogy azt a szellem betöltse. A történelem kezdete óta a Kárpátok övezte teret csak a magyar szellem tudta betölteni. Akkor is ő töltötte be, ha az országot darabokra szaggatták, ha idegen hatalmak uralkodtak felette. És a magyar szellem végvára, felfrissítője, hányszor egyedüli letéteményese, Erdély volt. Most a történelem mérhetetlen dimenzióiba táguló nagy európai változás során is Erdélytől várjuk a nagy indítékot a változásra.

És talán nem indokolatlan éppen a nagy európai ujjáalakulással kapcsolatban Erdély magyarságára gondolni. Az új Európa szellemét bizonyára különösképen megérti a kisebbségi élet által keményebbre edzett magyar. *Teleki Béla* gróf szavait idézzük:

> Az erdélyi magyarság a kisebbségi sors nyomása alatt azonos irányban fejlődött a nagy nemzeti forradalmak társadalmával. Nemzeti öntudatunk mélyebb lett, közösségi gondolatunk pedig erősebb. Más eszközökkel, más körülmények között indultunk el az európai fejlődés útján, de hűen ősi erdélyi hagyományainkhoz és szellemünkhöz, megtartva sajátos magyarságunkat. Nincsen tehát szükségünk forradalomra, nincsen szükségünk az idegen forradalmak külsőségeinek lemásolására, sem azok harci eszközeinek utánzására, mert társadalmunk már túljutott a forradalmi perioduson. A kisebbségi életben ugyanis

Erdélyi Magyar Adatbank

végrehajtottuk a magunk revízióját és a magyar gondolat életképesnek bizonyult. De szükségünk van az elért eredmények kiegészítésére, megerősítésére, továbbfejlesztésére, hogy ezzel és ezáltal elősegítsük hazánk fejlődését és harmonikusan kapcsolódjunk be az új európai rendbe. Méltón történelmünkhöz, hagyományainkhoz és európai elhivatottságunkhoz.

Erdély érzi ma is, a gigantikus vajudások idején európai küldetését. Mert az erdélyi magyar belső változásai során eljutott oda, ahová Európa népei nagyrészt csak készülődnek. Eljutott az igazabb emberséghez, a tisztult és gyülölet nélküli nemzeteszméhez, a mélységes társadalmi érzéshez és a törhetetlen lelki bátorsághoz minden veszéllyel szemben élni és magyarul élni az életet. Erdély magyarsága egy nap, a maga nagy metamorphosisa után, talán fáklyát vesz a kezébe, hogy az ember számára megvilágítsa az útat Európában.

ZATHURECZKY GYULA

Erdélyi Magyar Adatbank